

NAUJIENLAIŠKIS KRAŠTOTYRININKAMS

VILNIAUS APSKRITIES
ADOMO MICKEVIČIAUS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

2023 Nr. 1 (5)

Turinys

Pratarmė	1
Ar reikalingos bendros kraštotyros duomenų bazės	5
Patariame. Bibliotekos istorijos rašymas	10
Rekomenduojame. Kraštotyros viktorinų kūrimas	18
Iš darbo patirties. Kraštotyros darbas apie totorius	24
Iš darbo patirties. Kraštotyros renginiai	28

Nenumaldomai bėgantis laikas atneša vis naujų darbų, įvykių, renginių. Vienas svarbesnių šių metų įvykių kraštotyrininkams – 2023 m. balandžio 22 d. Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešojoje bibliotekoje vykęs Lietuvos kraštotyros draugijos XIII suvažiavimas. Jame dalyvavo įvairių įstaigų (mokyklų, muziejų, bibliotekų) ir visuomeninių draugijų kraštotyrininkai, tarp jų ir Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji bibliotekos (toliau – VAVB) darbuotojai – Nijolė Sisaitė, Linas Janulevičius ir Zita Tiukšienė.

Suvažiavime skaityti 8 aktualūs pranešimai apie kraštotyros veiklą. Draugijos valdybos pirmininkas prof. Libertas Klimka išsamiai apžvelgė kraštotyros Lietuvoje istoriją. Mums įdomiausi buvo bibliotekininkų parengti pranešimai. Greta Kėvelaitienė iš Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos skaitė pranešimą „Krašto kultūros paveldo sklaidos veiklos Panevėžio regiono bibliotekose“, o Rita Ramanauskienė iš Ignalinos viešosios bibliotekos Palūšės filialo – „Kraštotyros fondo atspindžiai Palūšės bibliotekos renginiuose“. Įdomu buvo išgirsti ir apie mokytojų, muziejininkų darbą bei jų problemas.

Lietuvos kraštotyros draugijos XIII suvažiavime kalba pirmininkas prof. dr. Libertas Klimka. 2023 m. Nuotrauka Zitos Tiukšienės

Kaip ir visame pasaulyje, taip ir kraštotyros darbe vyksta pokyčiai. Keičiasi ir šį darbą dirbantys žmonės. Gaila, bet gegužės pabaigoje teko atsisveikinti su ilgamete, labai profesionalia VAVB kraštotyrininke Nijole Sisaite, sumaniusia išeiti į užtarnautą poilsį. Palydėjome apgailestaudami, nes tai buvo tikra kraštotyrininkė, šiam darbui skyrusi 44 metus. Tai jos kruopštaus darbo dėka VAVB yra surinkta bibliotekos istorijos medžiaga. Ji parašė ankstyvąją bibliotekos istoriją (1950–1980). Mašinraščio tekstai, papildyti nuotraukomis, turi išliekamąją vertę bibliotekos tyrimams ateityje. Kruopščiai atrinkti ir aprašyti bibliotekos veiklos faktai ir kituose bibliotekos istoriją atspindinčiuose darbuose – metraščiuose ir kronikose.

N. Sisaitė daug nuveikė tirdama Vilnių. Ji organizavo didelio kraštotyros darbo „Iš Trakų gatvės istorijos“ parengimą. Vėliau įsijungė į leidybinę veiklą: dirbo rengiant bibliotekos kraštotyros leidinį „Pasižvalgymai po Vilnių: miesto mikrorajonai“, el. leidinį „Ką skaityti apie Vilnių: teminė literatūros apžvalga“, prisidėjo rengiant ir kitus kraštotyros el. leidinius.

Nijolės Sisaitės išleistuvės. 2023 m.
Nuotrauka Mindaugo Masaičio

Reikšmingi ir bibliografiniai leidiniai, kurių rengime ji dalyvavo – „Emilija Pliaterytė (Emilia Plater): bibliografijos rodyklė“, „Aleksandras Guobys. Bibliografija“, „Marcinkonys tekstuose: bibliografija“. Taip pat N. Sisaitė yra parašiusi ir straipsnių kraštotyros temomis, kurie išspausdinti periodikoje.

Pažymėtinas jos indėlis į duomenų bazės „Vilnijos vartai“ kūrimą: ji žymiai prisidėjo sudarant „Metodinius nurodymus rengiantiems tekstus duomenų bazei „Vilnijos vartai“, redagavo beveik visus paskelbtus tekstus. Taip pat ji dirbo ir su duomenų saugykla „Bičių korys. Bendruomenių kraštotyra“, atidžiai tvarkė gautą medžiagą. N. Sisaitė konsultavo ir duomenų bazės „Dainavos kraštas“ rengėjus.

Metodinis regiono viešųjų bibliotekų kraštotyryninkų konsultavimas, geranoriški patarimai, pranešimų skaitymas seminaruose davė daug naudos, padėjo išugdyti gerų specialistų.

N. Sisaitės nuopelnai įvertinti VAVB Geriausiojo bibliotekininko konkurso nominacija „Už viso darbinio gyvenimo nuopelnus“ ir Lietuvos kultūros ministerijos padėkos raštu.

Keičiasi ne tik darbuotojai, dirbantys kraštotyros darbą, bet keičiasi ir pati kraštotyra. Ji turėtų atitikti šiandienos poreikius ir lūkesčius. Pokyčiai vyksta palengva ir ne visada kryptingai. Iš dalies tai siejama su darbuotojų gebėjimų trūkumu taikyti naujas kraštotyros informacijos sklaidos formas, pagaliau – trūksta patirties ir žinojimo, nes dirbti ateina vis daugiau žmonių, nepasirengusių šiam darbui, neturinčių bibliotekinės kraštotyros sampratos. Todėl manytume, kad reikalingi mokymai, profesinės literatūros studijavimas ir dalijimasis gerąja patirtimi. Tai galėtų padėti modernizuoti kraštotyra, susieti ją su laisvalaikiu, neformaliuoju švietimu. Naujos darbo formos sukurtų patrauklią terpę krašto dokumentų tyrimams ir jų sklaidai, jaunimo įtraukimui į šią įdomią veiklą.

Nijolė Sisaitė apdovanota „Už viso darbinio gyvenimo nuopelnus“. 2023 m. Nuotrauka Tatjanos Grigorčenkienės

VAVB bibliografai pastaraisiais metais rengia mokymus, kuriuose stengiamasi suteikti kraštotyros darbo pagrindus. Jie skirti Alytaus ir Vilniaus regiono savivaldybių bibliotekų filialų darbuotojams, dirbantiems kraštotyros darbu. Juose pravartu būtų dalyvauti ir naujai priimtiems į darbą bibliografams-kraštotyrimams. Šį pavasarį surengti mokymai Druskininkuose ir Vilniuje.

VAVB tęsia „Naujienlaiškio kraštotyrimams“ leidimą. Tikimės nors šiek tiek prisidėti prie žinių apie bibliotekinę kraštotyra sklaidos. Šiame leidinio numeryje rašome apie Vilniaus ir Alytaus apskričių bibliotekų darbuotojų bendrai rengiamų duomenų bazių panaudą, kuri įtikinamai įrodo, kad jos yra reikalingos.

Stengiamės pateikti ir kraštotyriminės veiklos rekomendacijų. Šį kartą patariame, kaip rašyti bibliotekos istoriją: kokios pagrindinės šio darbo gairės, kokie yra parengtų istorijų pavyzdžiai. Kraštotyros informacijos sklaidai aktualu panaudoti šiuolaikines priemones, todėl rašome, kaip galima nesunkiai sukurti kraštotyros viktorinas su nemokamu įrankiu Fyrexbox. Labai vertinga dalintis patirtimi. Gerai kraštotyros darbą dirba Alytaus rajono savivaldybės biblioteka, todėl džiaugiamės, kad jos darbuotojos sutiko parašyti šiam leidiniui. Tai straipsniai apie parengtą didelį kraštotyros darbą ir kraštotyros renginius.

Dėkojame kolegėms, geranoriškai parengusioms informacijas apie savo nuveiktus darbus, ir kviečiame kitus dalintis patirtimi. Rašykite mums straipsnius, atsiliepimus, pasiūlymus ir klausimus: bibliografai@amb.lt.

Zita Tiukšienė, leidinio sudarytoja

Kraštotyros mokymų lektoriai Druskininkų SVB. Iš kairės: Zita Tiukšienė, Nijolė Sisaitė, Jurgita Lazauskaitė, Linas Janulevičius. 2023 m. Nuotrauka iš asmeninio Z. Tiukšienės archyvo

Ar reikalingos bendros kraštotyros duomenų bazės

Zita Tiukšienė

VAVB Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyriausioji bibliografė

Informacija, kuri skelbiama internete – prieinama daugeliui, ja plačiai naudojama. Pagrindinis bibliotekų kraštotyros principas – sukaupti informacijos išteklius apie savo kraštą bei kraštiečius ir žinių apie tai plačiai paskleisti. Nebeužtenka tyliai rengti kraštotyros darbus – reikia, kad apie kraštotyros išteklius ir veiklą žinotų visuomenė ir galėtų tuo pasinaudoti. Kraštotyros duomenų bazės, ypač bendros, rengiamos kelių bibliotekų darbuotojų – vertingas bibliotekinės kraštotyros produktas, nes profesionaliai pateiktą informaciją skleidžia labai plačiai. Dalyvavimas bendroje visos apskrities viešųjų bibliotekų veikloje skatina didesnę susidomėjimą kiekvienos bibliotekos kraštotyros veikla, sukaupia informacija apie vietas bei personalijas.

Kraštotyros duomenų bazėse esančia informacija naudojasi daug vartotojų – tai įrodo panaudos analizė.

Vilniaus ir Alytaus apskričių bibliotekų darbuotojų rengiamos duomenų bazės yra tikrai reikalingos, nes gerai naudojamos. Tai ir džiugina, bet ir įpareigoja.

Kiek ir iš kokių šalių jose ieškota informacijos? 2022 m. „Vilnios vartuose“ apsilankyta 81688 kartus (66497 unikalūs lankytojai), „Dainavos krašte“ apsilankyta 6719 kartų (5647 unikalūs lankytojai), o „Bičių korys: Bendruomenių kraštotyra“ sulaukė 5378 apsilankymų (4242 unikalūs lankytojai).

Įdomu pasižiūrėti – iš kokių valstybių ieškota informacijos mūsų rengiamose kraštotyros duomenų bazėse.

„**Vilnijos vartuose**“ skelbiama informacija pasinaudojo skaitytojai iš 145 šalių. Štai, iš kur žiūrėta daugiausiai (10 pirmųjų vietų):

1.	Lietuva	59046
2.	JAV	1449
3.	Didžioji Britanija	631
4.	Vokietija	451
5.	Lenkija	381
6.	Indonezija	371
7.	Norvegija	359
8.	Rusija	301
9.	Airija	259
10.	Kinija	245

„**Dainavos krašte**“ daugiausia apsilankyta iš šių valstybių (pirmosios 10 vietų):

1.	Lietuva	4592
2.	JAV	160
3.	Didžioji Britanija	79
4.	Vokietija	53
5.	Norvegija	40
6.	Kinija	37
7.	Indija	32
8.	Rusija	31
9.	Prancūzija	30
10.	Lenkija	29

Jauniausioji pagal amžių kraštotyros svetainė – „**Bičių korys: Bendruomenių kraštotyra**“ sulaukė skaitytojų iš 120 šalių. Pateikiame 10 pirmųjų vietų:

1.	Lietuva	2758
2.	JAV	270
3.	Kinija	105
4.	Didžioji Britanija	58
5.	Vokietija	56
6.	Japonija	53
7.	Indija	46
8.	Brazilija	44
9.	Rusija	39
10.	Airija	36

Visose mūsų bibliotekų rengiamose kraštotyros duomenų bazėse dažniausiai apsilankoma, kai informacijos kažkuria tema ieškoma per paieškos sistemas (daugiausia – Google). Taigi, didžiausias paieškos srautas – tiesioginiai apsilankymai per paieškos sistemas: „Vilnijos vartuose“ 59432 tokie apsilankymai, „Dainavos krašte“ – 4570 apsilankymai, „Bičių koryje“ – 2521 apsilankymai. Tai dar kartą įrodo, kad šios kraštotyros duomenų bazės yra reikalingos, o jas rengiantys bibliotekų darbuotojai dirba svarbų darbą, nes teikia patikimą informaciją.

Kraštotyros duomenų bazių turinys

„Vilnijos vartų“ turinys jau tikrai nemažas. 2022 m. pabaigoje šioje duomenų bazėje buvo 848 straipsniai (1389 p.) apie didesnes ar mažesnes Vilniaus apskrities vietovės ir 640 biogramos (1117 p.) apie asmenis (iš viso apie 825 nominantus – kai kurie asmenys turi kelias vietines nominacijas ar įamžinimus), taip pat parengtas 2234 kraštotyros darbu, esančių bibliotekose, sąrašas, o iš jų 87 kraštotyros darbai suskaitmeninti ir skelbiami svetainėje. Bibliotekų įnašas pildant svetainės turinį yra nevienodas. Daugiausia straipsnių apie vietoves yra parengusios šios bibliotekos: Vilniaus rajono CB – 194; Ukmergės rajono SVB – 156; Elektrėnų SVB – 125, o tekstų apie asmenybes rengime pirmauja VAVB – 474.

Vietovės | Asmenybės | Kraštotyros darbai | Apie

2023 Birželis						
Pr	An	Tr	Ke	Pe	Še	Se
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Vilnija praeityje buvo lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės lopšys, baltų kultūros ir lietuviybės židynys. Čia yra svarbiausi valstybės centrai, trys senosios sostinės – Vilnius, Trakai, Kernavė. Kraštas garsėja istoriniu palikimu, kultūros, meno ir archeologijos paminklais, savita gamta. Svarbiausias Vilnijos turtas – jo žmonės, kraštui nusipelnę amžininkai ir garsios istorinės asmenybės.

NAUJIENOS

Birželis
6

Švenčionyse eksponuojama fotomenininko Algimanto Aleksandravičiaus portretų paroda „Žmonės, kuriantys Lietuvą“

Gegužė
31

Vilniaus mylėtojų klube – susitikimas su Dariumi Kuoliu

Svetainė „**Dainavos kraštas**“ skirta visų Alytaus apskrities viešųjų bibliotekų kraštotyros informacijos sklaidai internete. Tuo būtina pasinaudoti! Šios duomenų bazės turinys pildosi lėčiau. Smagu, kad yra bibliotekų, kurių darbuotojai jau yra parašę vietovių tekstų, toliau rengia informaciją apie asmenis. Tačiau gaila, kad dar ne visos Alytaus regiono bibliotekos reikiamai įsitraukia į šį svarbų darbą. **Ypač ragintume aktyviau įsilieti į bendrą darbą Druskininkų, Lazdijų, Varėnos bibliotekininkus.**

„**Bičių korys. Bendruomenių kraštotyra**“, skirtas Alytaus ir Vilniaus apskričių gyventojų egodokumentams (atsiminimams, nuotraukoms ir kt.) skelbti, buvo pradėtas rengti 2020 m. Svetainė „Bičių korys. Bendruomenių kraštotyra“ yra elektroninė duomenų saugykla arba „korys“, į kurią savo „medų“ – prisiminimus, pasakojimus, vaizdinę medžiagą – gali atnešti bet kuris Vilniaus ir Alytaus apskričių gyventojas.

Visi tekstai, kurie iki šiol pateikti svetainėje, parengti bibliotekininkų paskatinimu. Filialų darbuotojai gerai pažįsta savo skaitytojus, žino, kuris iš jų galėtų turėti įdomios kraštotyros medžiagos – prisiminimų, nuotraukų ir pan. Todėl labai svarbu paskatinti žmones tuo pasidalinti. Tai įdomu ne tik artimiesiems, tai įdomu ir kitiems!

2022 m. pabaigoje duomenų saugykloje „Bičių korys. Bendruomenių kraštotyra“ yra iš viso 93 dokumentai, iš jų apie vietas – 40, apie asmenis 42, kita – 11.

Patariame.

Bibliotekos istorijos rašymas

Nijolė Sisaitė

VAVB Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyresnioji bibliografė-kraštotyrininkė

Rašyti ar nerašyti?

Yra dvi nuomonės apie bibliotekų istorijų rašymą. Kai kas mano, kad jos reikalingos. Teigiama, kad kiekvienos bibliotekos garbės ir prestižo reikalas turėti savo, kaip svarbios kultūros įstaigos, istoriją. Tačiau yra ir kitoks požiūris. Klausama: „Ar kas beskaito tas bibliotekų istorijas?“ Ir, žinoma, sunkoka teigiamai atsakyti į šį klausimą. Tikrai, ne daug kas ir ne dažnai jas skaito. Ir recenzijų bibliotekinėje ar kitoje spaudoje apie jas retai sulaukiame. Bet juk yra nemažai leidinių, apie kuriuos panašiai galima pasakyti. Kaip sakė vienas istorikas, juk ir „Lietuvos statutas“ niekada nebus tarp populiariausių knygų, bet niekas nenuginčys jo vertės.

Biblioteka dažniausiai buvo ir yra svarbus visuomenės kultūros ir informacijos centras. Todėl jos istorija yra reikšminga tam tikros vietovės (rajono, miesto, kaimo), taip pat visos valstybės) istorijos dalis.

„Viešųjų bibliotekų, turinčių glaudžiausius ryšius su aptarnaujama bendruomene, veiklos tyrinėjimai ar jų raidos istorinės apžvalgos taip pat prisideda prie gilesnio savo krašto pažinimo. Kartu toks darbas padeda prisiminti dažnai nepelnytai primirštus jose dirbusius žmones bei jų indėlį į krašto kultūrinį gyvenimą, taip atsidėkojant už jų atsakingą, bet, deja, ne visada tinkamai vertinamą darbą“ (Vytautas Gudaitis iš leid.: *Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*, p. 7).

Ypač gera proga parengti bibliotekos istoriją artėjant didesniai ar mažesniai jos veiklos jubiliejui, nes kiekvienas jubiliejus suteikia galimybę stabtelėti, atsigręžti į praeitį, apžvelgti praėjusių metų veiklą, pamąstyti apie dabartį ir ateitį.

Geriausiai parengti bibliotekų istorijas turi ir gali patys bibliotekininkai, ypač dirbantys šiose įstaigose ilgesnį laiką, turintys daugiau šio darbo patirties. Niekas kitas to nepadarys.

Pagrindinės gairės rašantiems bibliotekos istoriją

Kaip daryti šį nelengvą darbą, galima paskaityti Kauno apskrities viešosios bibliotekos darbuotojos Astos Valaitytės dar 2005 m. parašytame straipsnyje, išspausdintame leidinyje „Biblioteka: teorijos ir praktikos pradmenys“ (Sąs. 2: Kraštotyra ir biblioteka. – Vilnius, 2005).

Kadangi šis leidinys nėra plačiai prieinamas visoms bibliotekoms, ypač mažesnėms, čia apžvelgsime šią publikaciją, pateiksime jos santrauką.

„...pirmiausia reikia suvokti, kad ji [t. y. bibliotekos istorija] rašoma ne sau ir ne bibliotekininkams. Ji turi būti įdomi visiems, kas domisi kultūros istorija, nes vien tik bibliotekos buvimas jau yra svarbus krašto kultūrinio gyvenimo reiškiny“, – rašo Asta Valaitytė.

1. Prieš rašant bibliotekos istoriją, reikia numatyti jos struktūrą, apgalvoti turinį, surinkti medžiagą.
2. Rašant reikia remtis dokumentais, t. y. archyvų medžiaga, bibliotekos darbo ataskaitomis, inventoriaus knygomis, kitų institucijų rengtomis pažymomis, įvairiais bibliotekos darytais tyrimais. Svarbu susipažinti ir su vyriausybės ir bibliotekos steigėjo potvarkiais, nutarimais, įsakymais, reguliavusiais bibliotekos veiklą. Beje, daugelį šių dokumentų galima rasti Vytauto Rimšos knygoje „Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija. T. 1“, kurioje pateikiami valstybinių ir kitų norminių tarybinio bei nepriklausomos Lietuvos laikotarpio bibliotekų veiklą reglamentuojančių dokumentų aprašai.

Bibliotekos istoriją galima papildyti anksčiau rašytų bibliotekos metraščių ar kronikų medžiaga, darbuotojų atsiminimais ir kt.

3. Rekomenduojami **trys** medžiagos dėstymo būdai:

- **Pagal bibliotekos veiklos rūšis** (Trumpa pratarmė; Politinės, ekonominės ir kultūrinės sąlygos bibliotekos įkūrimo metais; Bibliotekos įkūrimas, uždaviniai ir struktūra; Dokumentų fondas, jo komplektavimas ir tvarkymas; Bibliografinis informacinis darbas. Kraštotyra; Skaitytojų aptarnavimas; Ryšiai su visuomene ir kultūrinė veikla; Bibliotekos darbuotojai; Bibliotekos administracinė ir ūkinė veikla).
- **Pagal Lietuvos istorijos periodizaciją**, pvz., Bibliotekos veikla nuo ištakų iki 1918 metų; ...Bibliotekos veikla stalininio socializmo kūrimo laikotarpiu (1945–1953); ... Bibliotekos veikla Lietuvos SSR stagnacijos laikotarpiu (1965–1985); ... Bibliotekos veikla Lietuvos Respublikos laikotarpiu (1990–) ir t. t.
- **Kompleksinis** – derinant abu pirmuosius būdus.

Beje, dažniausiai bibliotekos renkasi šį būdą.

Minėtame straipsnyje smulkiai aptariama, kaip reikėtų apipavidalinti jau parengtą bibliotekos istoriją: kaip parengti turinį, metriką, nurodant visus autorius ir rengėjus; kaip pateikti iliustracinę medžiagą, įvairius priedus, bibliografiją.

Rekomenduotume prieš rašant bibliotekos istoriją, ypač didesnių ar ilgiau veikiančių bibliotekų, pirmiausia parengti jų **b i b l i o g r a f i j ą**. Pvz., galima paminėti leidinius „Lietuvos mokslų akademijos biblioteka: paveldas ir raida, 1557–2007: bibliografijos rodyklė“ (2009), taip pat Vytauto Rimšos „Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija. T. 1“ (2010).

Suregistravus turimus šaltinius, labiau pasimatytų ir būsimos bibliotekos istorijos struktūra.

Trumpai apie jau parašytas bibliotekų istorijas

Daugelis Lietuvos bibliotekų jau turi parengusias savo istorijas. Jas pavarčius matyti, kokie išradingi ir kūrybingi yra šių darbų autoriai. Iš kiekvieno leidinio yra ko pasimokyti ir pritaikyti savo darbe. Pradedant pavadinimo pasirinkimu, pvz.: *Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešoji biblioteka 1925–2005 metais* (2005); *Trumpa Tauragės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija, 1931–2011* (2011); *Kiršinaitė, Audronė. Šiaulių rajono bibliotekų istorija – ištakos ir dabartis: Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos raida 1951–2021 m.* (2021); *Kiriliauskas, Jonas. Kuršėnų bibliotekos istorija (žmonės, knygos, laikas)* (2015); *Anykščių biblioteka istorijos vingiuose 1937–2007* (2007); *Klaipėdos miesto viešoji biblioteka: 100 istorijos faktų: (1920–2020)* (2020); *Bardauskienė, Jurga. Kultūros palikimo beieškant. Klaipėdos miesto biblioteka 1920–1945 metais* (2020); *Radviliškio bibliotekos kelias: 1937–2011* (2011) ir daugelis kitų.

Kūrybiškas ir savitas kiekvienos bibliotekos istorijos turinys. Įdomu skaityti patyrusio rašytojo, ilgamečio bibliotekos direktoriaus Juozo Šikšnelio knygą „Septyni dešimtmečiai kaitos ir pastovumo: Klaipėdos levos Simonaitytės biblioteka 1950–2020 metais“ (2020).

Kauno apskrities viešoji biblioteka parengė tik virtualų savo bibliotekos istorijos variantą – „Biblioteka sovietiniais metais (1950–1989) [Elektroninis išteklius]“ (2015). Leidinio sudarytojas Alvydas Samėnas.

Labai rekomenduotume susipažinti su vos 35 puslapių apimties jubiliejiniu informaciniu leidiniu „Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 1912–2012“ (2012). Ir ne tik paskaityti, bet ir padaryti kažką panašaus apie savo biblioteką. Bibliotekos šimtmečio veikla aptariama šiuose leidinio skyriuose: Pratarinė; Istorijos metmenys; Dabarties kontūrai; Ateities vizija. Nedidelė knygos apimtis tikrai nėra trūkumas – šiais laikais žmonės nemėgsta skaityti ilgų tekstų.

Vilniaus apskrities bibliotekininkų parengtos bibliotekų istorijos

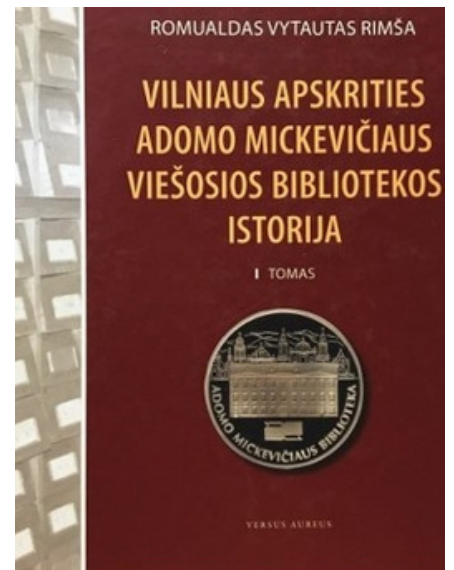
Apžvelgsime kelias, atskiromis knygomis išleistas, bibliotekų istorijas.

2002 m., minint 1922 m. įsteigtos bibliotekos 80-ties metų jubiliejų, buvo išleistas leidinys „Ukmergės viešoji biblioteka“. Kaip rašoma pratarinėje, „Remiantis iškalbingais kronikos faktais, bibliotekos darbuotojų prisiminimais, jų įspūdžiais gimė ši knygelė – apie mūsų praeitį, dabartį ir ateities sumanymus“. Nedidelės apimties, bet vertingas, profesionaliai parengtas leidinys, kuriuo galima remtis ir kitoms bibliotekoms. Jame yra tokios dalys: Iš bibliotekos istorijos [1922–1973]; Bibliotekų centralizacija. 1973–1990; Nepriklausomybės ir Atgimimo metai; Mes apie save ir savo profesiją.

Tik gaila, kad nėra leidinio turinio, o prie nuotraukų nenurodomi metai.

2010 m., minint bibliotekos 60-mečio jubiliejų, buvo išleista labai kruopščiai VAVB darbuotojo Vytauto Rimšos parengta daugiau nei 800 puslapių knyga „Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija: [anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė (1950–2009 metai)]“. Tai pirmasis bibliotekos istorijos tomas. Dėl antrojo tomo išleidimo kol kas abejojama.

Minint VAVB 70-metį buvo išleistas Astos Kazakevičiūtės-Bankauskienės parengtas „Vadovas po Adomo Mickevičiaus biblioteką: Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus biblioteka Sofijos ir Juozapo Tiškevičių rūmuose: skirta bibliotekos 70 metų jubiliejui (1950–2020)“ (2020). Jame yra skyrius „Trumpa bibliotekos istorija“. Knygoje taip pat apžvelgiama bibliotekos teatro, jos pastato istorija ir kt. Nutarta kol kas rengti virtualias VAVB kronikas.

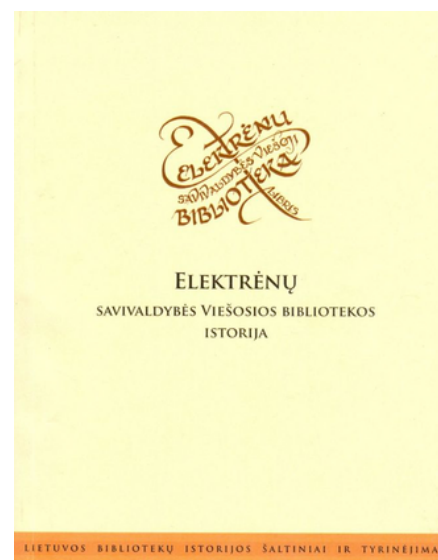
Labai profesionaliai parengta „Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija“ (2012). Tai yra antras Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliotekininkystės centro leidžiamos serijos „Lietuvos bibliotekų istorija: šaltiniai ir tyrinėjimai“ leidinys.

Visi straipsniai parašyti Elektrėnų SVB darbuotojų (Onos Andriejauskienės, Genės Akulevičienės, Aldonos Andužienės, Janinos Vasilavičienės, Jūratės Volungevičienės ir kt.). Knygoje išsamiai aprašyta Elektrėnų savivaldybės bibliotekos bei jos filialų raida.

Plačiai aptariamos įvairios Elektrėnų savivaldybės bibliotekos veiklos sritys, tarp kitų ir kraštotyrinė veikla. Pateikiamas 1967–2010 m. Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos darbuotojų sąrašas ir 2000–2010 m. Elektrėnų SVB filialų darbuotojų sąrašas. Knygos pabaigoje pridedama 2000–2010 m. reikšmingesnių publikacijų bibliografija (698 įrašai). Leidinys gausiai iliustruotas, priešlapiuose – senieji įvairių bibliotekų antspaudai.

2020 m., minint Trakų viešosios bibliotekos gyvavimo 80-metį, buvo išleista knyga apie šios bibliotekos istoriją „80 žingsnių iki šiandien“. Knygą sudarė bibliotekos darbuotojos Danguolė Banevičienė, Rasa Selickaitė, Loreta Maliužinaitė, Edita Kairaitienė, Julija Pulokienė, Jolanta Abucevičienė, ją labai sumaniai maketavo Rokas Gelažius.

Šis leidinys – pirmas, labai kūrybiškas bandymas plačiau apžvelgti, apibendrinti ir prisiminti bibliotekos istoriją. Knygoje pateikiama aštuoniasdešimt Trakų viešosios bibliotekos gyvavimo akimirų, kurios aprašytos pasitelkus iki šiol neskelbtą bibliotekos metraščių, kronikų archyvą, ataskaitas, spaudos publikacijas, duomenis papildant autentiškais buvusių ir esamų darbuotojų prisiminimais, juos iliustruojant vaizdiniais dokumentais, dedikacijomis ir kt. Yra asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

2020 m., paminėti bibliotekos 80-mečiui, išleistas iliustruotas informacinis leidinys „Vilniaus rajono savivaldybės Centrinė biblioteka – Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego“. Jame pateikiama trumpa bibliotekos istorija, nurodoma struktūra, Centrinės bibliotekos ir struktūrinių padalinių kontaktai.

„Vilnijos vartų“ svetainėje pateikiamų bibliotekų kraštotyros darbų sąrašė nurodoma nemažai dar neišleistų bibliotekų istorijų. Tik nereikėtų taip vadinti nė dešimties puslapių neturinčių tekstų. O juos tinkamai papildžius, būtų gerai ateityje parengti šio pavadinimo vertus leidinius.

Išvados

1. Kiekviena biblioteka gali apsispręsti, ar nori ir turi galimybių parengti didesnės ar mažesnės apimties tam tikro laikotarpio savo įstaigos veiklą aprašantį darbą.
2. Galima parengti virtualų bibliotekos istorijos variantą.
3. Rekomenduotume, susipažinus su nurodymais, kaip tai daryti, ypač atsižvelgiant į metrikos ir iliustracinės medžiagos pateikimo reikalavimus, kūrybiškai rengti įvairių formų savo bibliotekų istorijas ar istorines apžvalgas.

Literatūra

1. Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija = The history of Elektrėnai Municipal Public Library. – Vilnius, 2012. – 203, [1] p. – (Lietuvos bibliotekų istorijos šaltiniai ir tyrinėjimai).
2. Rimša, Vytautas. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija: [Anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė (1950–2009 metai)]. – Vilnius, [2010]. – T. 1. [2010]. – 851, [1] p., XII iliustr. lap.: portr.
3. Trakų viešoji biblioteka: 80 žingsnių iki šiandien. – [Trakai]: 2020. – 226, [2] p.: iliustr., faks., portr.
4. Ukmergės viešoji biblioteka. – Ukmergė, 2002. – 34 p.: iliustr.
5. Valaitytė, Asta. Patarimai rašantiems bibliotekos istoriją, metraštį, kroniką // Biblioteka: teorijos ir praktikos pradmenys. – Sąs. 2, Kraštotyra ir biblioteka. – Vilnius, 2005, p. 42–44.
6. Vilniaus rajono savivaldybės centrinė biblioteka: [leidinys išleistas bibliotekos 80-mečiui paminėti] = Centralna biblioteka samorządu rejonu Wileńskiego / įžangos straipsnis Vilniaus rajono savivaldybės centrinės bibliotekos direktoriaus Miroslav Voitiulevič. – Vilnius, 2020. – 22 p.: iliustr.

Rekomenduojame. Kraštotyros viktorinų kūrimas Fyrexbox programa

Jurgita Lazauskaitė

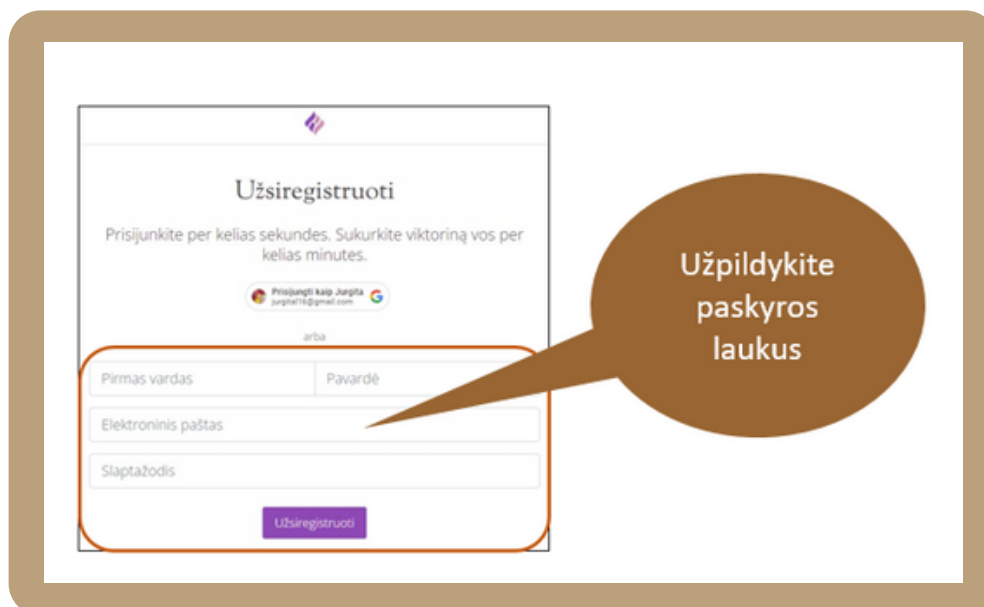
VAVB Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyresnioji bibliografė

Kraštotyros informacijos sklaidai internete, žinių patikrinimui gali būti kuriamos kraštotyros viktorinos. Kraštotyros viktorinoms naudojamos nemokamos Google Forms, Kahoot, Fyrexbox programos.

Virtualių kraštotyros viktorinų kūrimas Fyrexbox programa

1. Paskyra. Norint sukurti kraštotyros viktoriną, pirmiausia reikia prisijungti prie Fyrexbox programos (<https://www.fyrexbox.com/lt/user/signup>) ir **susikurti paskyrą.**

2. Viktorinos pavadinimas ir tipas. Prisijungę prie paskyros, paspauskite nuorodą **Sukurkite viktoriną**. Įrašykite viktorinos pavadinimą, pažymėkite teisingo atsakymo tipą ir paspauskite **Sukurti**.

The image shows a two-step process for creating a quiz. The first step is on the main page, where the user is prompted to click the 'Sukurkite Viktoriną' button. The second step is a form where the user enters the quiz title 'Iš Vilniaus medicinos istorijos', selects the question type 'MCQ - Vienas Teisingas Atsakymas', and chooses the language 'Lietuvių'. The 'Sukurti' button is highlighted as the final step.

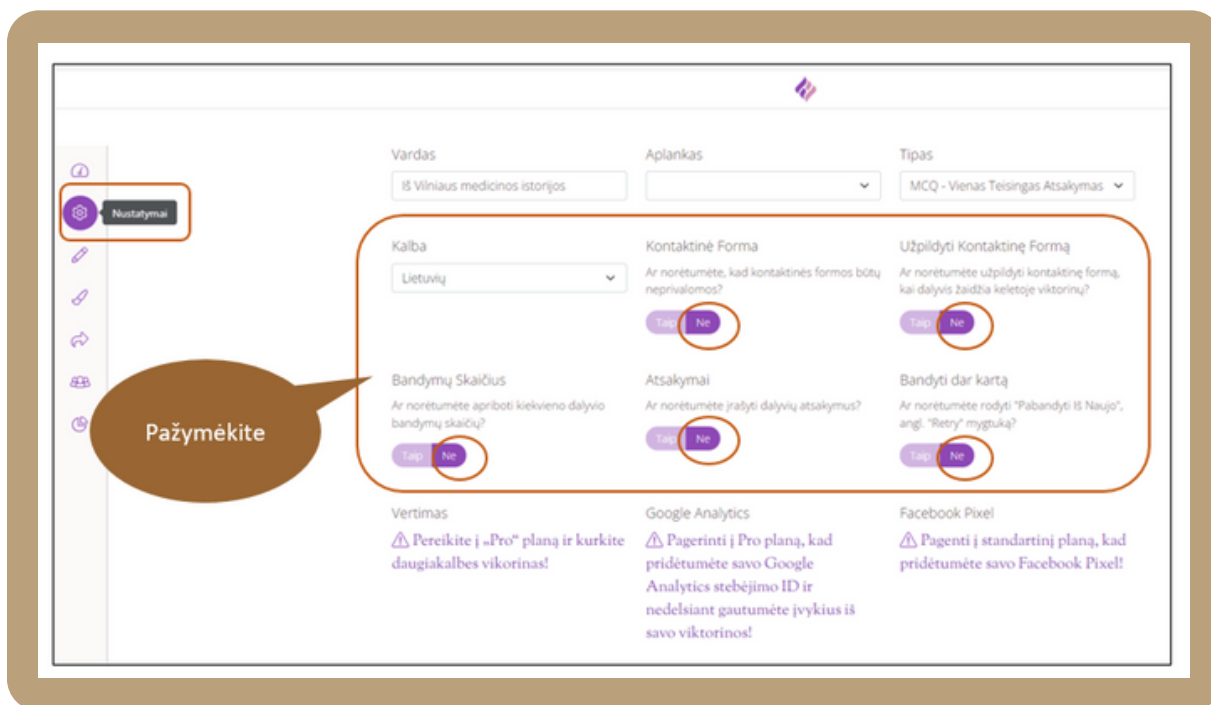
Paspauskite nuorodą

Įrašykite viktorinos pavadinimą

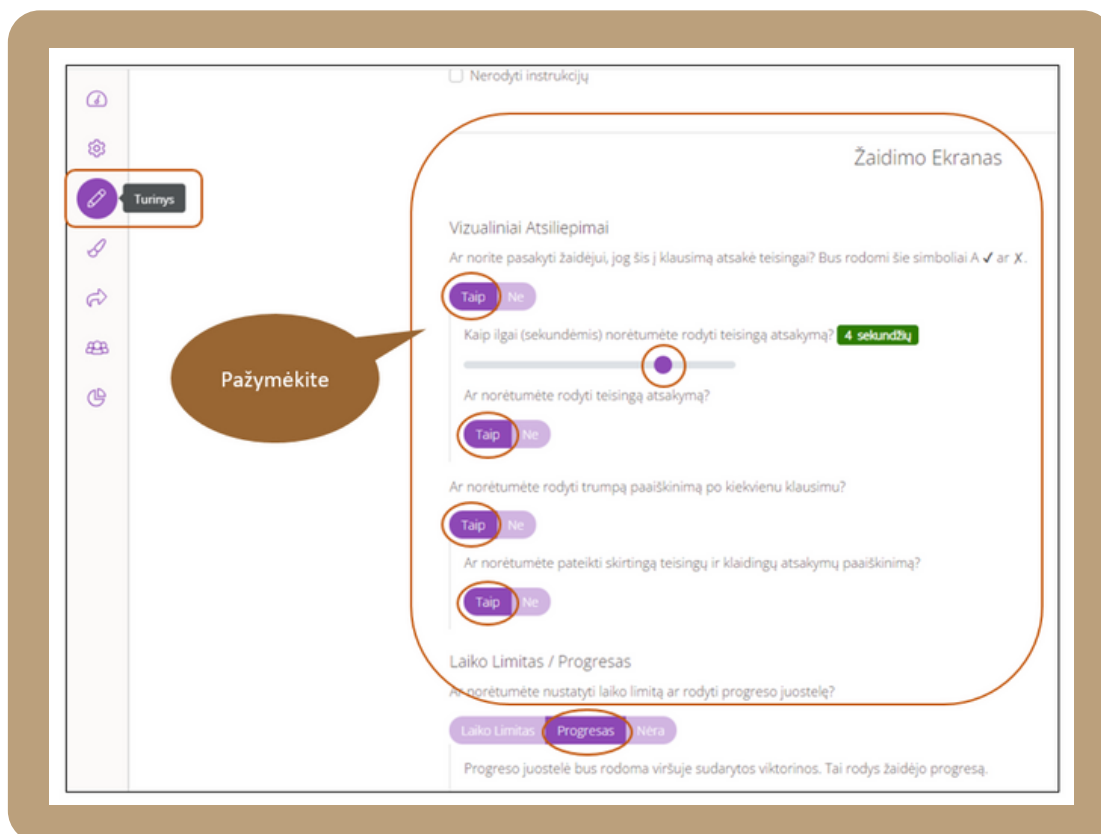
Pasirinkite viktorinos tipą

Pažymėkite

3. Nustatymai. Kairiajame meniu eikite į **nustatymus** ir atsakykite į nemokamai programos versijai skirtus klausimus.

4. Turinys. Pažymėję nustatymus, pereikite prie viktorinos **turinio**. Pažymėkite Žaidimo ekrano nustatymus. Nuotraukų viktorina nemokamoje programos versijoje neveikia.

Įrašykite viktorinos klausimus, atsakymų variantus, pažymėkite teisingą atsakymą, įrašykite teisingo atsakymo paaiškinimą.

The screenshot shows a quiz question Q10: "Dauguma vaistinėse gaminamų vaistų buvo gyvūninės ir augalinės kilmės. Kokiame leidinyje suraš..." with a score of 74. Below the question are four answer options (A1-A4) with radio buttons. A callout bubble labeled "Įrašykite" points to the text of option A3. Another callout bubble labeled "Pažymėkite" points to the selected radio button for option A3.

Q10	Dauguma vaistinėse gaminamų vaistų buvo gyvūninės ir augalinės kilmės. Kokiame leidinyje suraš...	74	^	x
✓	XIX a. pradžioje gamintų vaistų receptai surašyti „Vilniaus universiteto vaistinės receptų knygoje“. Knyga pildyta dvejus metus. Receptų sudė			
x	XIX a. pradžioje gamintų vaistų receptai surašyti „Vilniaus universiteto vaistinės receptų knygoje“. Knyga pildyta dvejus metus. Receptų sudė			
A1	„Vilniaus farmacijos darbuose“		☐	
A2	„Medicinos, chirurgijos ir farmacijos dienyne“		☐	
A3	„Vilniaus universiteto vaistinės receptų knygoje“		☒	
A4			☐	

Įrašykite

Pažymėkite

Pažymėkite Užbaigimo ekrano ir Socialinių tinklų nustatymus.

The screenshot shows the "Užbaigimo Ekranas" (End Screen) with several settings sections. A callout bubble labeled "Pažymėkite" points to three specific settings: "Taisyklės / Minimalus balas" (Rules / Minimum score), "Kontaktinė Forma" (Contact form), and "Socialiniai Tinklai" (Social networks). Each of these settings has a "Ne" (No) button selected.

Užbaigimo Ekranas

Taisyklės / Minimalus balas
Ar norėtumėte nustatyti viktorinos minimalų balą ar sukurti taisykles?
Minimalus balas Taisyklės **Ne**

Užbaigimo Ekranas
Rodomas Pranešimas
Naudokite {score}, kad jums parodytų taškų kiekį
Sveikiname, Jūs laimėjote! Jūsų rezultatas yra {score}%

Kontaktinė Forma
Rinkti duomenis apie žaidėją
Tap **Ne**

Peradresavimas
Nūdieni jį judėjimą j nuorodą ar puslapį
Ne Nuoroda Puslapis Sertifikatai
Ar norėtumėte rodyti "Pabandyti iš naujo", angl. "Retry" mygtuką?
Tap **Ne**

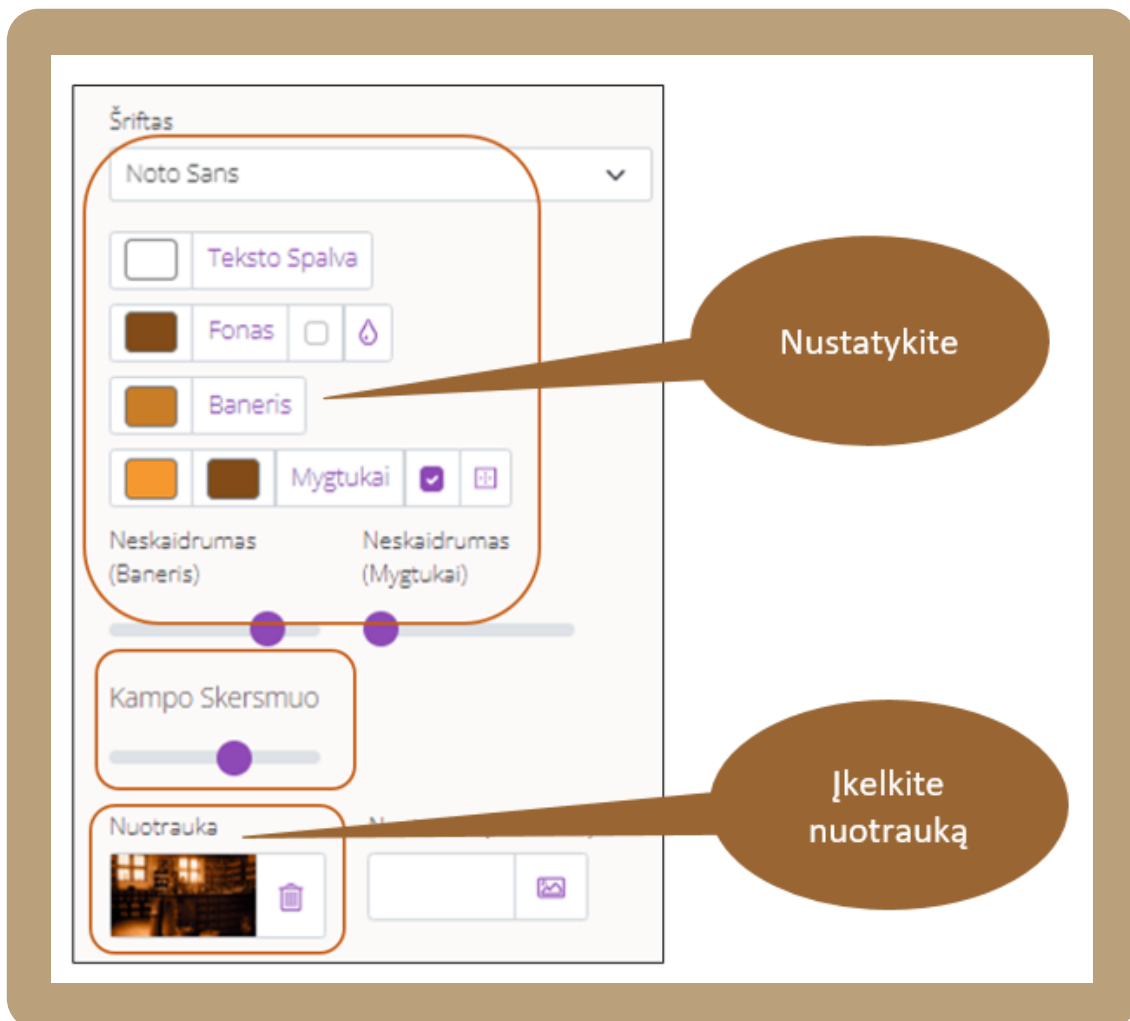
Socialiniai Tinklai
Socialiniai Tinklai
Ar norėtumėte rodyti mygtukus, kuriais galima dalintis viktorina socialiniuose tinkluose?
Tap **Ne**

Pažymėkite

5. Dizainas. Pažymėję visus turinio nustatymus, įrašę viktorinos klausimus ir atsakymus, pereikite prie Pradinio ekrano, Žaidimo ekrano ir Užbaigimo ekrano dizaino.

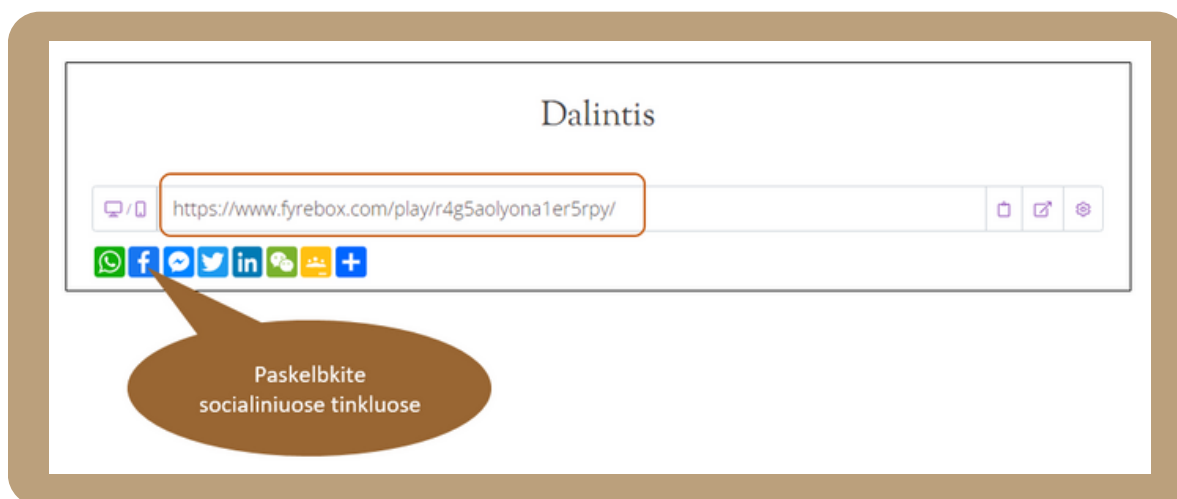
Iš asmeninio kompiuterio įkelkite viktorinos nuotrauką, nustatykite šriftą, teksto, fono, banerio, mygtukų spalvas, mygtukų skaidrumą ir kampo skersmenį.

6. Dalintis. Pažymėję visus dizaino nustatymus, paspauskite nuorodą **Dalintis**.

Nukopijavę hipernuorodą, viktoriną paskelbkite socialiniuose tinkluose arba įdėkite bibliotekos svetainėje.

Kraštotyros darbas apie totorių kapines

Jūratė Šalaševičienė

Alytaus rajono savivaldybės viešosios bibliotekos

Bibliotekininkystės ir fondų organizavimo skyriaus vedėja

Nors totoriai Lietuvoje gyvena jau 620 metų, tačiau ar daug mes, lietuviai, žinome apie jų papročius, tradicijas, valgių gaminimą, religines apeigas? Alytaus krašto totorių istorija siekia XIV amžių, kai Vytautas Didysis apgyvendino čia pirmuosius totorius. Ilgą laiką dėl savo religijos totoriai gyveno gana uždara gyvenimą, todėl apie jų papročius, tradicijas mažai žinojo ir kaimynystėje gyvenantys lietuviai. Savo „juoda darbą“ atliko sovietmetis, kuris sugriovė per amžius nusistovėjusias totorių gyvenimo tradicijas, nes buvo stengiamasi iš totorių sąmonės ištrinti jų papročius, tradicijas, religiją.

2021-aisiais metais Alytaus rajono savivaldybės viešoji biblioteka iš Lietuvos Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos gavo dalinį finansavimą projektui „Pažintinis turas po Alytaus krašto istoriją ir kultūrą“. Vykdydami projektą darėme ekspedicijas į totorių kapines ir pamatėme, kad kapinės nyksta. Nemažą dalį senųjų totorių kapinių ypač stipriai paveikė sovietinė okupacija, kuomet drausta bet kokia religija, taigi, nematyta prasmės saugoti ir religinių bei tautinių bendruomenių kapinių. Dėl to liūdną likimą patyrė ir totorių kapinės. Kai kurios kapinės sunaikintos vykdant melioraciją, kitas nusiaubė totorių kapinių vandalai, pavogė paminklinius antkapinius akmenis, o kitus paminklus suskaldė. Vis dėlto dalį senųjų totorių kapinių pavyko išsaugoti: Butrimonių bei Punios seniūnijose esančios totoriškos kapinės kol kas likę, tačiau paminklai labai nyksta. Matant, kaip nyksta totorių kultūros paveldas, kilo mintis išsaugoti jį ateities kartoms bent jau nuotraukose ir virtualioje erdvėje. Vėlgi Lietuvos Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos teikėme projektą „Autentiškumą išsaugojusios senosios Alytaus krašto totorių kapinės“ ir gavome dalinį projekto finansavimą.

Siekdami savo tikslo iš įvairių šaltinių rinkome medžiagą apie totorių kapines, lyginome senuosius ir dabartinius antkapinius paminklus. Pasitelkę profesionalią fotografę Aukšę Čyžiūtę, įamžinome nykstančius totorių kapinių paminklus. Alytaus kraštotyros muziejaus Istorijos skyriaus muziejnininkė-konsultantė Rugilė Švirinaitė parengė straipsnį „Lietuvos totorių sakralinis palikimas: mizarai ir ziretės“, kuriame apžvelgė senųjų totorių kapinių istorinę reikšmę, laidojimo papročius, totorių memorialinius paminklus.

„Alytaus naujienų“ korespondentė Saulė Pinkevičienė straipsnyje „Totorių kapinės turisto žvilgsniu“ aprašė, kuo totorių kapinės galėtų būti įdomios turistams, kokiais netradiciniais rakursais jos gali sudominti čia atvykusius svečius. Visa paslaptis – būtent šių kapinių unikalumas – kerpės. Įvairių spalvų ir formų kerpėmis padengti senieji antkapiai totorių kapinėse – įdomus ir netikėtas gamtos reiškiny, net jei nesate nei biologas, nei menininkas. Jau vien dėl to, kad pamatytum šį išskirtinį vaizdą savo akimis, verta apsilankyti Raižiuose.

Iš surinktos medžiagos buvo parengtas vertingas kraštotyros darbas „**Autentiškumą išsaugojusios senosios Alytaus krašto totorių kapinės**“. Skaitmeninis darbas skelbiamas Dzūkijos krašto bendruomenių kraštotyros svetainėje „Dainavos kraštas“ (www.dainavoskrastas.lt), kurį koordinuoja Alytaus rajono savivaldybės viešoji biblioteka, skirtuke „Suskaitmenintos knygos“. Popieriniai variantai įrišti ir saugomi Alytaus rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Kraštotyros skyriuje bei Butrimonių filiale.

Iš atrinktų įdomesnių ar seniausių paminklų nuotraukų Alytaus rajono savivaldybės viešosios bibliotekos darbuotojos Inga Petraškienė ir Jūratė Šalaševičienė parengė keliaujančią parodą „Senosios Alytaus krašto totorių kapinės“, skirtą susipažinti su Alytaus krašto totorių kultūros palikimu, jų laidojimo tradicijomis ir papročiais, lietuvių tradicijų įtaka totorių papročiams ir paveldui. Parodos kuratorė Alytaus turizmo informacijos centro vyr. turizmo specialistė Birutė Malaškevičiūtė parašė trumpą apžvalgą apie kiekvienas kapines, apie jų išskirtinius paminklus, kaip keitėsi antkapių mados, trumpai aprašė kiekvieną parodai atrinktą nuotrauką.

Kad projektas pasiektų didesnę auditoriją, projekte senosios tradicijos persipynė su naujomis technologijomis. Pagamintos A4 dydžio fotografijos su skaitmeniniais QR kodais, kurį nuskenavus mobiliojo įrenginio kamera atverčiama informacija apie tos vietovės kapines, seniausius antkapinius paminklus. Paroda buvo eksponuojama Alytaus rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje, Butrimonių filiale. Projekto įgyvendinimo laikotarpiu ir po jo paroda „svečiuosis“ Punios, Eičiūnų, Pivašiūnų, Junčionių, Mikalavo, Alovės, Venciūnų ir Vaisodžių, filialuose.

Projekto metu buvo parengtas 5 minučių filmas apie senąsias totorių kapines. Filmo autorė Auksė Čyžiūtė. Apie senąsias Alytaus krašto totorių kapines pasakoja Raižių musulmonų religinės bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius.

Visos projekto veiklos dar labiau praplėtė mūsų kraštotyrinio darbo patirtį ir žinias apie vienos Lietuvos tautinės bendrijos – totorių – kultūrinį paveldą. Dar kartą įsitikinome, kad visais laikais net ir visai skirtingų kultūrų bei įsitikinimų žmonės galėjo ir gali gyventi pagarbiai ir draugiškai, praturtindami vieni kitų gyvenimą savais papročiais, perimdami vieni iš kitų dalelę egzotiškos autentikos ir taip susiliedami į vieną draugišką bendruomenę.

Iš darbo patirties. Kraštotyros renginiai Alytaus rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje ir jos filialuose

Lina Vasiliauskaitė

Alytaus rajono savivaldybės viešosios bibliotekos vyresnioji bibliografė kraštotyrai

Alytaus rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje ir jos filialuose vyksta daug kraštotyrinių renginių. Tradiciškai kiekvienais metais filialuose organizuojami renginiai ir parodos, skirti Lietuvos valstybės atkūrimo, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dienoms, Velykoms, Kalėdoms bei kitoms šventėms paminėti. Taip pat vyksta daug susitikimų su kraštiečiais: žymiais žmonėmis, literatais, menininkais ir kt. Kasmet Europos paveldo dienų savaitės metu daugelyje filialų organizuojami šiai progai skirti renginiai: pažintinės ekskursijos-žygiai bei viktorinos. Bibliotekose rengiami teminiai vakarai, edukacinės popietės, kūrybos darbų parodos, viktorinos, konkursai, susitikimai, garsiniai skaitymai. Alytaus apskrities literatų klubas „Tėkmė“ tradiciškai kasmet organizuoja Kaimo rašytojų dieną. Kasmetiniais renginiais tampa ir poezijos šventės. Paminėtini keli svarbesni renginiai.

Simno bibliotekoje vyko renginys „Atminties kelias 2041–2021“, skirtas Holokausto 80-mečiui paminėti. Režisierius Arvydas Kinderis (operatorius Kęstutis Krivas) pristatė naują dokumentinį filmą apie žydų diasporą „Meilės ir atminties namai“. Taip pat Simno bažnyčioje vyko svarbus renginys, skirtas „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ (LKBK) 50-mečiui paminėti.

Paroda, skirta „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ 50-mečiui paminėti. 2021 m.
Nuotrauka Sandros Sejavičienės

Dalyvavo kardinolas Sigitas Tamkevičius, kuris, tada dirbdamas Simne, pradėjo leisti LKBK. Ta proga kraštiecis profesorius Arvydas Šeškevičius pristatė savo naujai parašytą knygą „Nenugalėta tiesa“. Simno filialo darbuotojos Lina Daniulevičienė ir Sandra Sejavičienė parengė parodą „Tiesa išlaisvina“.

Ūdrijos bibliotekoje pristatyta kraštiečio dailininko Vytauto Kazimiero Jonyno grafikos darbų paroda. Simno bibliotekoje vyko renginys, skirtas kraštiečiui dailininkui Vytautui Kasiuliui. Renginys vyko bendradarbiaujant su Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus padaliniu – Vytauto Kasiulio muziejumi.

Alytaus rajono viešoji biblioteka ir jos filialai rengia ir laimi kraštotyrimus projektus. Rajono viešoji biblioteka jau keletą metų Dauguose rengia poezijos festivalį „Laukinės vaivorykštės“, skirtą kraštietei poetei Onei Baliukonei atminti.

Alytaus rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir jos filialai įgyvendino ir kitus projektus, organizavo kraštotyros renginius.

Literatūros festivalio „Laukinės vaivorykštės“ dalyviai ir organizatoriai. Iš kairės: bibliotekos direktorius Aivaras Vyšniauskas, festivalio dalyviai Gytis Norvilas, Vainius Bakas, Alvydas Šlepikas, Gintaras Bleizgys, bibliotekos Simno filialo darbuotoja Sandra Sejavičienė ir festivalio dalyvis Giedrius Arbačiauskas. 2021 m. Nuotrauka Remigijaus Muzikevičiaus

